

2011

€ Fininfo_{-be} €

“De uitdagingen van onze generatie”

Deel 1: Global Aging

Versie 2.0

- 1) Intro
- 2) Cijfers en gevolgen
- 3) De Demografische transformatie
- 4) De groeilanden
- 5) Amerika
- 6) België
- 7) Oplossingen
- 8) Epiloog

1. INTRO

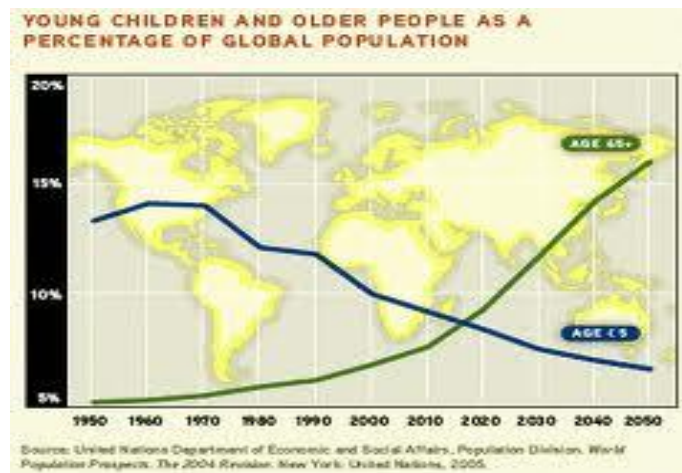
Veel is er nog niet over geschreven en gezegd, maar het wordt één van de grootste uitdagingen van de 21e eeuw. Geert Noels heeft er een hoofdstuk aan gewijd in zijn boek 'Econoshock', een boek over de 6 grote schokken die de wereld momenteel verandert. Ik heb het in dit rapport over de vergrijzing van de wereld en welke impact dat zal hebben op ons leven. De cijfers zullen misschien schokkend overkomen. We staan dan ook voor een immense uitdaging.

Veel leesplezier,

2. CIJFERS EN GEVOLGEN

De ontwikkelde landen worden al decennia lang ouder. Dit komt door een dalend geboortecijfer en een stijgende levensverwachting. Tegen 2020 zal er nog een extra versnelling komen in de vergrijzing doordat het grootste deel van de naoorlogse baby boom generatie dan op pensioen begint te gaan.

De voorspelling is dat er een toename zal zijn van 500 miljoen mensen (wereldwijd) ouder dan 65 in 2006 naar 1 biljoen in 2030. Anders gezegd, 1 op de 8 mensen is in 2030 ouder dan 65! De VN voorspelt nu dat de wereldwijde bevolkingsgroei zijn piek zal bereiken over ongeveer 50 jaar, daarna zal het bevolkingsaantal terug beginnen zakken. Dit zal een enorme druk leggen op de medische wetenschap, de sociale zorg, economie, het verzekeringstelsel, de pensioenen enzovoort. Vandaag zijn er nog 4 mensen met een arbeidsleeftijd voor iedere 65-plusser, rond 2050 zullen dat nog slechts 2 werkende mensen zijn ten opzichte van een 65-plusser.

Stijgende pensioenen en stijgende uitgaven in de gezondheidssector zullen de begrotingen extra onder druk zetten. De economische activiteit zal er onder leiden doordat het werkvolk vergrijst, en de spaar- en investeringsactiviteit van de bevolking daalt (de meeste gepensioneerden kunnen niet meer sparen of investeren/beleggen doordat ze hun spaarcenten nodig hebben om te overleven). Zo zal de jonge bevolking meer belastingen moeten betalen en zullen meer gepensioneerden afhankelijk zijn van het pensioen van de Staat.

In 1960 had men nog een gemiddeld leven van 46 arbeidsjaren + 1 jaar pensioen. Tegen 1995 was de arbeidsduur al gezakt tot 37 arbeidsjaren en had men een gemiddelde van 12 jaren pensioen. Er is dan eigenlijk ook nog eens een groot verschil tussen de officiële pensioenleeftijd en de werkelijke leeftijd dat men op pensioen gaat (met name door bijvoorbeeld brugpensioen e.d.). In sommige landen (zoals België) zijn er veel faciliteiten om eerder op pensioen te gaan. Dit geeft een vertekend beeld tussen de officiële pensioenleeftijd en de werkelijke pensioenleeftijd.

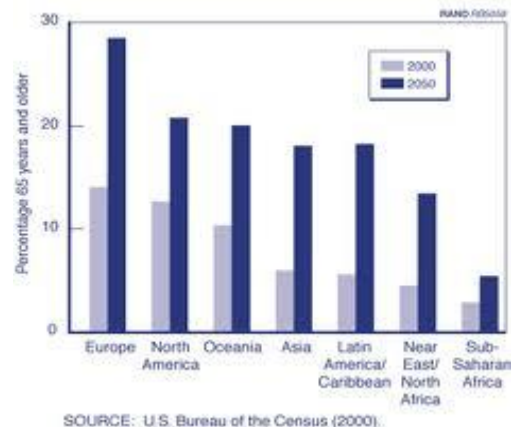
Typisch voor een verouderde bevolking is dat ze meer spaargeld opneemt dan dat er naar de bank gaat. Dit heeft verregaande gevolgen voor de kapitaalmarkten. Obligaties, aandelen, spaarproducten worden verkocht om aan de nodige cash te geraken. Hierdoor zullen de ontwikkelde landen nog afhankelijker worden van kapitaal uit de groei landen.

De meeste landen die momenteel een jonge bevolking hebben, zullen de komende jaren het minst last hebben van het verouderingsproces, terwijl andere landen met een oudere bevolking (zoals Europa) juist het meeste last zullen hebben. Hierdoor zal de demografische ongelijkheid / divergentie enkel maar toenemen de volgende decennia. Zo waren in de jaren '60 99% van de wereldbevolking tussen de 15 en 36 jaar. Tegen 2030 zal 99% van de wereldbevolking tussen de 18 en 54 jaar zijn. Ook hier kan je spreken van een grotere demografische divergentie.

Tegen 2020 – 2030 zal de werkende bevolking van o.a. Japan en vele Europese landen dalen met 0,5 à 1,5% per jaar. Sinds 1975 is het gemiddelde geboortecijfer in de ontwikkelde landen zelfs gedaald van 5,1 tot 2,7 kinderen per vrouw. (Er wordt aangenomen dat een geboortecijfer van 2,1 kinderen per vrouw nodig is om de bevolking op hetzelfde peil te houden)

Tijdens de industriële Revolutie groeide de bevolking in de ontwikkelde landen sneller dan in de rest van de wereld. In 1930 leefde 25% van de wereldbevolking nog in de ontwikkelde landen. Tegen 2010 zal dit percentage gezakt zijn naar 13% en vermoedelijk zal dit verder zakken naar 10% tegen 2050.

We zullen dus een enorme toename zien van de aller oudsten (boven de 85). Dit zijn de mensen die de meeste zorg en aandacht vereisen. Dit heeft dan ook extra financiële gevolgen voor de periode dat er uitgaven zijn voor de pensioenen en de gezondheidszorg.

In sommige landen is de gemiddelde levensduur in de 20ste eeuw verdubbeld. Sommige 'minder ontwikkelde' landen hebben een tragere groei van de levensduur gekend door de impact van het HIV/Aidsvirus. We zullen echter een blijvende toename zien van de gemiddelde levensduur. De grootste groei in de levensduur heeft zich afgespeeld in Oost-Azië waar deze gestegen is van 45 jaar (in 1950) tot 72 jaar en meer (in Japan is dit tegenwoordig 82 jaar).

Omdat mensen langer gaan leven maar minder kinderen gaan krijgen, zal de samenstelling van de gezinnen ook veranderen. We zullen meer en meer gaan zien dat ouderen onvoldoende kunnen terugvallen op de familie wanneer hulp nodig is.

De nood tot hervorming kan vastgesteld worden door mogelijk dalende pensioenen in het Westen, verlies in het vertrouwen op een pensioen in opkomende economieën, hogere armoede onder ouderen in het Oosten en het ontbreken van een sociaal vangnet in Afrika en Azië.

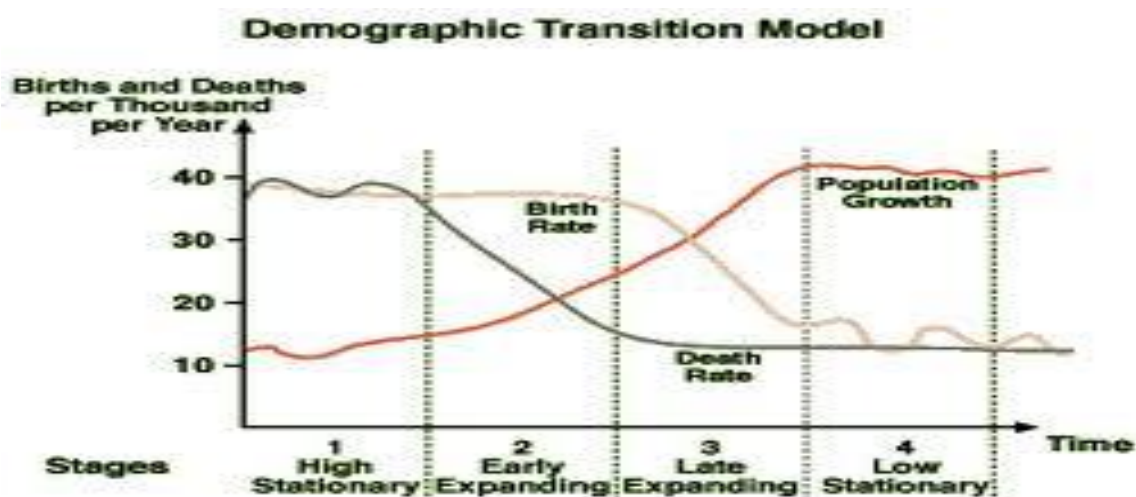
We zullen in de toekomst meer moeten gaan werken om de kosten te kunnen blijven dragen willen we dit systeem blijven hanteren. Een jongere bevolking consumeert meer dan een oudere bevolking. Er is dus minder consumptie (de motor van de economie) op het moment dat er een hogere economische groei nodig is om de kosten van de vergrijzing op te vangen.

Uiteindelijk zal de wereldwijde vergrijzing een grote impact hebben op alles, van de levensstandaard tot de globale machtsverhoudingen.

3. DE DEMOGRAFISCHE TRANSFORMATIE

De demografische transformatie is de overgang van een land met een hoog geboortecijfer en een hoog sterftecijfer naar een land met een laag geboortecijfer en een laag sterftecijfer, gepaard gaande met de nodige modernisering en ontwikkeling.

In de vroege transformatie werkt dit de economische groei tegen. Het sterftecijfer, vooral onder de baby's en kinderen, daalt sterk, maar het geboortecijfer blijft op een hoog pijl. Hierdoor ontstaat er een grote jonge bevolkingsgroep. Het is dan ook voornamelijk deze jonge bevolkingsgroep die voor sociale onrust kan zorgen. Deze jongeren zijn ook nog afhankelijk van hun ouders. Een grote graad van afhankelijkheid zet de welvaartscreatie van een land onder druk.

In de late fase werkt de demografische transformatie ook tegen de economische groei doordat een grotendeels oude bevolking meer geld kost dan dat ze opbrengt.

Maar in het midden van de transformatiefase is er sprake van een lange periode van sterke economische groei doordat een groot deel van de bevolking aan het werk is. Aangezien het geboortecijfer daalt, daalt ook de afhankelijkheidsgraad per inwoner waardoor er een sterke groei in welvaart ontstaat. De meeste groeilanden, zoals Zuid-Azië, Latijns-Amerika en de meeste Moslimlanden, bevinden zich momenteel in de middelste transformatiefase.

Het uitdoven van de grote groep jongeren heeft een versterkend effect op de groei en stabiliteit van een land. Deze generatie moet dan de focus leggen op het opbouwen van het land. Samen met de economische groei en voordelen van een stijgende levensstandaard, brengt ontwikkeling echter ook een groei in sociale kost, versnelde verstedelijking, grotere sociale ongelijkheid en een dalend milieu met zich mee.

Meestal hebben de landen die zich momenteel in de middelste transformatiefase bevinden nog niet de tijd en mogelijkheden gehad om een sociaal vangnet op te bouwen. De fiscale stress zal in de groei landen minder zijn dan in de Westerse landen, maar de sociale stress zal des te groter zijn.

In de groei landen is er slechts een minderheid die naast hun loon ook een of ander pensioenvoordeel genieten. In deze landen wordt er voor de oude dagen nog veel gerekend op de familie. Maar ook deze zorg staat onder druk omdat meer en meer kinderen naar de steden verhuizen.

4. DE GROEILANDEN

China staat voor een massale ouderdomsgolf die de economische activiteit parten zal spelen op het moment dat China Amerika gaat inhalen als grootste economie ter wereld. Tegen 2020 zal de 'Red Guard' generatie (de laatste generatie voor het 1 kind beleid) op pensioen gaan.

In China hebben ze het "4-2-1 probleem"; door het 1 kind beleid zal elke jonge arbeider moeten instaan voor het onderhoud van de 2 ouders en 4 grootouders.

Dit zal een enorme druk leggen op de jongere generatie. Het Chinees model was vroeger gebaseerd dat de kinderen zorgen voor de (groot)ouders, maar door het 1 kind beleid is dit niet meer mogelijk.

Ouderen verarmen in één of ander 'rusthuis' terwijl de kinderen naar de grote steden trekken. Er is dus ook een stijgende kost aan opvang voor de ouderen.

Van China wordt aangenomen dat het het eerste land zal zijn dat oud is nog voor het rijk is.

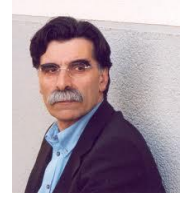

Van de groei landen is Rusland het hardst getroffen. Daar zal het aantal in de leeftijdscategorie -60 dalen en die in de leeftijdscategorie + 60 stijgen. Gezondheidszorg zal dus budget in nemen van voorzieningen voor nieuwe scholen. Werkende bevolking, die voor economische groei zorgt en de pensioenen betaalt, daalt dus en de niet-werkende bevolking stijgt. Dit zal zeker gevolgen hebben op de economische groei.

De demografische vooruitzichten in Rusland zijn alles behalve rooskleurig. Een dalend geboortecijfer gaat gepaard met een verslechterende gezondheid en een dalende levensverwachting. Rusland is, samen met Wit-Rusland en de Oekraïne een land waar een verouderde bevolking minder lang leeft. De dalende levensverwachting is het grootste bij de mannen door risicovolle levensstijlen, hoge alcoholconsumptie en een afbrokkelende gezondheidszorg. De gemiddelde ouderdom bij Russische mannen bedraagt 60 jaar, 19 jaar minder dan de Japanse mannen en 17 jaar minder dan de Amerikaanse mannen.

Een verslechterde gezondheid en een dalende levensverwachting hebben een eroderend effect op menselijk kapitaal, waardoor de fundamenteën van economische groei ondermijnd worden. Een dalende levensverwachting verlaagt het spaargedrag en ontmoedigt investeringen in onderwijs. Ongezonde werknemers zijn ook minder productief. Dit leidt tot minder investeringen door buitenlandse bedrijven.

Ondertussen zullen vooral de Moslim landen een enorme groei kennen van jonge werkkrachten. Door de stijgende vraag naar goedkope werkkrachten lijkt het dat immigratie fors zal toenemen. Het percentage Moslims is op weg om te verdubbelen in Frankrijk en te verdrievoudigen in Duistland tegen 2030. In steden als Amsterdam, Marseille, Birmingham en Keulen zullen de Moslims zelfs in de meerderheid zijn.

Het groeiritme van de moslims zou dubbel zo snel kunnen zijn dan andere geloofsovertuigingen. Over 30 jaar kunnen de moslims een dominante groep in de wereld worden. Het Westen heeft echter de jonge werkkrachten uit de Moslimlanden nodig om de bevolkingskrimp tegen te gaan.

Indien de economische groei in Latijns-Amerika en de Moslimlanden niet snel aantrekt, zullen deze landen echter nooit het gat dichtten met de ontwikkelde landen. De Oost-Aziatische landen zijn hier al in geslaagd en China zal dit, naar alle waarschijnlijkheid, midden deze eeuw nog doen.

5. AMERIKA

Amerika is het enige ontwikkeld land dat de dans zal ontspringen. Door het relatieve hoge geboortecijfer en een substantiële immigratiestroom, zal het bevolkingsaantal de komende decennia onveranderd blijven.

Dit is vooral te danken aan de groei bij de 'minorities': de zwarten en de hispanics. Tegen 2050 zullen de blanke niet-hispanics al minder dan 50% van de bevolking uitmaken. 82% van de Amerikaanse bevolkingsgroei zal komen van de immigranten.

Dit zal in het voordeel spelen van de Amerikanen om een vooraanstaande rol te blijven spelen in het internationale politieke landschap.

6. BELGIË

"Elke werknemer zal tegen 2050 jaarlijks € 8000 extra moeten bijdragen aan Sociale Zekerheid, bedrag niet aangepast aan inflatie"

In België wordt er vanaf 2010 een sterke stijging van de pensioenen verwacht door de sterke stijging van het aantal gepensioneerden van de babyboomers. Dit zorgt voor een daling van de actieve beroepsbevolking.

De studiegcommissie voor vergrijzing berekende voor 2050 een stijging van de levensverwachting tot 88,9 jaar voor vrouwen en 83,9 jaar voor mannen, het vruchtbaarheidscijfer zou weliswaar stijgen tot 1,75 maar dit is nog steeds onder de aangenomen 2,1 om het bevolkingsniveau op pijl te houden.

Het aantal ouderen (+ 65) zou tegen 2050 stijgen van 26% naar 46%. Het aantal ouderen boven de 85 jaar zou stijgen van 9% tot 22% in 2050. Deze cijfers liggen wel nog onder het Europees gemiddelde. Dit betekent dat iedere werknemer moet betalen voor 3 gepensioneerden.

Dit alles zou ervoor zorgen dat alle sociale kosten (voor inflatie) zullen stijgen met 5,8% tegen 2050, waaronder de uitgaven voor pensioenen met 9,1% zullen stijgen. De totale vergrijzingskosten zullen in 2050 28,8% bedragen van het BBP tegenover 23,1% nu. Elke werknemer zal tegen 2050 jaarlijks € 8000 extra moeten bijdragen aan Sociale Zekerheid, bedrag niet aangepast aan inflatie én zonder rekening te houden met een ontsporende overheidsschuld.

Een rapport van het Federaal Planbureau luidt ondertussen de alarmbel over de ontwikkeling van de financiën van de federale overheid. In de studie stelt het Planbureau dat de federale overheid in de toekomst de lasten van de staatsschuld en de kosten van de vergrijzing alleen zal kunnen dragen als ze ofwel een derde van haar uitgaven schrapt, ofwel voor hetzelfde bedrag nieuwe inkomsten vindt.

De vergrijzing werd in België gefinancierd door de grote overheidsschuld te saneren. De 'winst' die men boekte door minder intresten te moeten betalen, werden in het zilverfonds gestopt om de vergrijzing aan te pakken. En we weten allemaal hoe het met de overheidsschuld is gegaan de laatste jaren. Hierdoor zal die € 8000 extra niet voldoende zijn.

7. OPLOSSINGEN

Welke oplossingen kunnen aangewend worden om de kostprijs van de vergrijzing op te vangen?

Ten eerste zullen we met zijn allen langer moeten werken. De luxe om op of zelfs voor de leeftijd van 60 op (brug)pensioen te gaan, zal er waarschijnlijk niet meer inzitten. Daarom moeten er programma's komen om oudere, ontslagen werknemers beter te begeleiden met het vinden van een nieuwe job. Er kan een lagere belastingsvoet ingevoerd worden voor oudere werknemers zodat het interessanter is om ze aan te werven of langer in dienst te houden.

We kunnen ook faciliteiten voorzien zodat oudere werknemers makkelijker van thuis uit kunnen werken. Hoe ouder men wordt, hoe meer men er tegen opziet om dagelijks de verplaatsing van en naar het werk te maken.

De oplossing kan ook van de werknemers zelf komen. Zo zullen oudere arbeiders op het einde van hun loopbaan de jarenlange ervaring gebruiken om een eigen bedrijf op te richten om extra inkomsten te genereren. Zo zijn bijvoorbeeld in de recente jaren de 55 tot 64 jarigen in Amerika uitgegroeid tot de grootste groep van personen die hun eigen firma oprichten.

Een andere mogelijkheid is om het persoonlijk kostenplaatje zo laag mogelijk te houden. Zo is het mogelijk dat vele babyboomers uiteindelijk bij hun kinderen gaan wonen terwijl ze nog werken om zo bij te dragen in het gezamenlijk huishouden, ook financieel.

8. EPILOOG

Om de vergrijzing op te vangen zullen er serieuze inspanningen moeten gebeuren, zowel per land, Europees en wereldwijd. Ik vraag me af of de huidige regeringen begrijpen wat er ons te wachten staat. De nodige maatregelen zijn echter geen populaire maatregelen zodat weinigen ze durven nemen. Alles wordt uitgesteld tot het noodlot zal toeslaan.

We zullen vermoedelijk langer moeten gaan werken, de pensioenleeftijd zal dus opgetrokken moeten worden zodat we langer consumeren en minder lang kunnen genieten van onze rust.

We zullen in onze actieve loopbaan meer moeten sparen, we moeten vroeger beginnen sparen om later onze levensstandaard te kunnen behouden. Dit zal ten koste gaan van de consumptie en onze economie.

"Demografische veranderingen veranderen economische en politieke macht zoals water een steen verandert. Van dichtbij lijkt de kracht onbenullig, maar door de loop van de tijd kan het bergen verzetten"

De tekorten op de arbeidsmarkt zullen ingevuld moeten worden door positieve immigratie. We moeten werk maken van een goede integratie want integratie van immigratie leidt ongetwijfeld tot innovatie en productiviteitscreatie. Een economie kan maar op 2 manieren groeien: door groei van de bevolking (niet aan de orde dus) of door productiviteitswinst.

De wereldwijde vergrijzing zal ook bijdragen tot het verschuiven van politieke en economische macht in de wereld.

We zijn gewaarschuwd, deze cijfers zijn nu eenmaal redelijk goed te voorspellen. Tijd om er iets aan te doen.

Bronnen

www.itinerainstitute.org – nota Is Belgium Prepared for the Cost of Aging? 27/03/2008

National Institute on aging – US Department of health and human services - Why Population Aging Matters

<http://www.johnmauldin.com/outsidethebox/global-aging-and-the-crisis-of-the-2020s>

FOD Sociale Zekerheid - Demografische uitdaging en de budgettaire kostprijs van de vergrijzing

Extended Limits - 9 trends in global aging - 29 MAR 2007

Econoshock van Geert Noels

www.tijd.be

www.minnpost.com/businessagenda/2011/01/17/24920/how_retirement_is_being_reinvented_worldwide

Everest Capital: Global Aging and the Future of Emerging Markets